

Amics d'escriptura

Estimada amiga...

Joan Sales i Mercè Rodoreda conversen al jardí de casa de l'editor, a Barcelona, l'any 1964.

Ginebra, 30 març 1977

Estimat amic Sales:

Em parreu en les vostres cartes de les grans vendes de *La Plaça* però no em dieu mai si es ven o no *El Mirall*. És que la venda s'ha estrocat? Tan bé que havia començat... Es veu que *La Plaça* vol ser la reina. Què hi farem...

El canvi en la vostra vida em sembla força interessant. Sobretot, tal com dieu, que la cèlebre pensió de la mutualitat és migrada i ridícula. Ara que potser la feina que haureu de fer no us agradarà gens. Però tot no es pot tenir.

Que no hi ha novel·listes a Catalunya? És que n'hi ha hagut mai? És que no heu tingut sempre els grans problemes per trobar novel·les mitjanament publicables? El mal per a vos és que s'hagin estrocat en Villalonga i en Camarasa. Aquells amb els quals podíeu comptar.

Em dieu que hi hauria la possibilitat que jo, com a antiga funcionària de Comissariat pogués tenir una pensió... Ho veig molt llunyà. Heu de pensar que si de cop tots els funcionaris de la República haguessin de cobrar pensió —n'hi havia més que un foc no en cremaria— no hi hauria prou diners per pagar tanta gent. En fi, ja veurem com gira la mola.

Si us escric poc és perquè en realitat tinc poca cosa per dir-vos. No sé quan baixaré. Si trigo massa em faré enviar els llibres que us vaig dir que m'enviéssiu a Romanyà a on ja sé que van arribar.

A veure si per Sant Jordi es venen força llibres. Més encara que l'any passat. Però potser la gent només pensarà a triar el seu partit polític i un cop triat a votar-lo i, aleshores, si el que s'ha votat no ha sortit, començaran les pinyes perquè com que el país no és demòcrata no és possible que la democràcia hi vagi bé.

Amb tot l'afecte,

M. Rodoreda

Barcelona, 3 abril 1977

Estimada amiga Mercè Rodoreda:

Poc després de tornar de París va arribar la vostra carta del 30 de març, que m'ha donat molta alegria després de tant de temps de no tenir notícies vostres. Veig que no us heu mogut de Ginebra i pel que em dieu dedueixo que hi penseu continuar; recordeu que tinc la claueta de la vostra bústia i digueu-me si voleu que hi reculli la correspondència per enviar-vos-la a Gine-

bra, ja que no parreu de venir a Barcelona.

Si vinguéssiu fariem una gran xerrada de tot plegat, que per carta fóra massa llarg. Us explicaria el panorama tal com es presenta, que no és gaire encoratjador. Durant quaranta anys, o sigui mentre hi ha hagut el Franco, la sensació de sostenir una resistència contra una tirania ens aguanyava. Ara la tirania ja no hi és; ara ja no ens podem fer la il·lusió que si no surten tot de diaris catalans d'allò més macos és perquè ens tenen prohibit de fer-ne. Ara ja no prohibeixen res i tot el que som capaços de fer és el diari *Avui*.

Jo, naturalment, continuaré sostenint el Club, però d'ara endavant amb molta calma. Ja no em basquejaré, com fins ara, per trobar quatre novel·les llegibles cada any. Vos em recordeu, amb tota la raó, com patia per trobar-les; l'esforç que he fet i les garrotades que he rebut només me'ls sé jo. D'ara endavant em limitaré a publicar llibres quan me n'ofereixin de bons i a reeditar els que es vagin exhaurint; publicaré menys que fins ara però serà de molta més qualitat i si de cas passen mesos sense que trobi res de publicable no m'hi posaré cap pedra al fetge.

No crec en pedrols ni en moixos ni en tereses pàmies; em sembla molt bé que altres publiquin les seves obres, ja que sóc liberal, però per publicar bacinades o lates inenarrables o propaganda comunista més m'estimaria plegar.

Ara ens trobarem amb les conseqüències de 40 anys de franquisme. Les generacions que ens vam criar en temps de l'autonomia ja comencem a tenir anys i ara aniran apareixent, cada vegada més, les que s'han criat sota el franquisme, profundament descatalanitzades. Mentrestant no apareix cap Prat de la Riba ni tan sols cap Macià (que no era res de l'altre món però almenys feia goig); ens hem d'acontentar amb en Tarradellas i gràcies. Ara han omplert totes les parets de Barcelona amb uns grans retrats seus, que diuen: "El nostre President". L'home hi fa una cara d'adroguer satisfet que esgarrifa.

Però no us voldria deprimir amb les meves depressions; ja em deuran passar. D'una o altra manera Catalunya es deurrà refer (bé ho hem de creure). Vos i jo en tot cas —i d'altres— podem tenir la consciència tranquil·la, que hem fet tot el que hem pogut. I continuarem fent-ho.

Em sembla molt aguda la vostra observació: "Perquè com que el país no és demòcrata no és possible que la democràcia hi vagi bé." Que em fa veure de passada que en matèria de pessimisme no us deixeu pas guanyar per mi; només vos teniu el do, que us envejo, de ser pessimista amb tota la tranquil·litat.

I res més per avui. No ens torneu a tenir tant de temps sense notícies; la Nuri s'ha quedat a París però tornarà dimarts. Amb tot l'afecte del vostre

Sales

El rebost literari

MONTSERRAT CASALS i COUTURIER

Formen un veritable llibre de literatura i d'història. Són 567 cartes (151 de Mercè Rodoreda i 416 de Joan Sales) escrites entre el desembre del 1960 i la primavera del 1983, i es publiquen íntegres per primera vegada a la col·lecció La cara fosca de les lletres, del Club Editor. És una llarga conversa entre l'escriptora i el seu editor: parlen d'ells, de la seva vida personal i de la seva obra, però també parlen dels altres, del món literari de Barcelona i de l'ambient polític del país; i ho fan sense embuts perquè la situació reclama, en paraules de l'autora de *La plaça del Diamant*, "la criatura que digui que el rei va despullat".

L'epistolari comença amb un enfrontament apassionat "per sis paraules" i acaba amb aquella tendresa de les amistats antigues. Entremig hi vivim, en directe, grans moments de creació literària, discussions intenses sobre la necessitat o no d'alterar un episodi o d'afegir un capítol, l'entusiasme davant de projectes que no veuran el dia i la frustració, també, davant de somnis que tanmateix s'han fet realitat. Hi travessem moments de la vida íntima de Rodoreda: els difícils lligams familiars, la revoltada relació d'amor amb Armand Obiols. Hi sentim el pes nos-

tàlgic de les ciutats: París, Ginebra, Barcelona. Hi patim la lenta represa de les lletres catalanes durant el franquisme i la reconstrucció d'una "indústria editorial" que trontolla sempre i s'assembla sovint a una guerra de maquis.

La carta és habitualment considerada com un objecte d'informació, suport de la comunicació privada, sovint concreta i específica, d'un fet que es relaciona exclusivament amb els corresponents que la motiven. Els epistolaris han estat i són encara molt diversament valorats. Sainte-Beuve els adorava, perquè retraten els personatges sense filtres; Proust els detestava perquè rompen la privacitat. I és sens dubte a mig camí d'aquests dos extrems que cal situar la nostra curiositat. Aquest, concretament, ens obre un nou calidoscopi biogràfic de Rodoreda i de Sales, ens ofereix un retrat fragmentat que posa tanmateix al descobert nombroses facetes a vegades mal analitzades de la seva vida i de la seva obra. Per exemple: haurem de ser més prudents a l'hora de dictaminar sobre l'èxit rotund i la universalitat de l'obra de Mercè Rodoreda. Les dades que ens forneixen aquestes cartes són clares: 225.000 exemplars del seu llibre més venut —*La plaça del Diamant*— en vint anys. Són xi-

Mercè Rodoreda, al jardí de la torre de Romanyà de la Selva.

fres que també descriuen inevitablement la pobresa intel·lectual de l'època i que recomanen molta moderació i molta lucidesa a l'hora d'historiar-la.

Agudes, penetrants, dures a vegades, clarividents gairebé sempre, les cartes d'aquest epistolari són el rebost del seu treball d'escriptors i per nosaltres, avui, constitueixen també una eina de reflexió literària. Ens permeten conèixer, comprendre i valorar més a fons el que suposa el gest intel·lectual de l'escriure, no tant sols per Mercè Rodoreda, sinó

també per Joan Sales i, de retop, per Armand Obiols, dos grans autors d'aquest mal explorat segle XX, tots dos grafòmans nats, l'un autor d'una gran novel·la, *Incerta glòria*, l'altre amb poquíssima obra publicada. Les seves cartes són Literatura, sense la limitació que suposa el gènere i amb la riquesa que suposa la intimitat i el dret a moure la ploma al marge de les convencions acadèmiques.

Hi ha encara qui creu i defensa amb argumentaris sòlids que l'epistolari és del domini reservat, que l'obra pública i la vida priva-

da cal mantenir-les separades per no caure en la repreensible indiscreció entre el que s'acaba atribuint als conceptes de virtut pública i de vici privat. Es cert que les cartes poden ser inquietants, que despulpen l'autor que les signa. Però aquests autors avui, al cap dels anys, ja són nostres, són part de nosaltres. I en despullar-los a ells ens despullem, inevitablement i sortosament, també nosaltres mateixos. Podrem a partir d'ara vestir-nos amb uns hàbits nous i escriure i parlar del nostre passat d'una tota altra manera.